

Opinia o programie nauczania

Nazwa programu: To nasz świat. Biologia 6

Program nauczania biologii dla drugiego etapu edukacyjnego (klasy V–VIII szkoły podstawowej) zgodny z podstawą programową obowiązującą od 1 września 2024 r.

Autor: Kamila Skalska

Wydawnictwo: Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe

Autor opinii: Aleksandra Lemiech, nauczyciel mianowany

Wprowadzenie

Program „To nasz świat. Biologia 6” autorstwa Kamili Skalskiej jest programem nauczania biologii przeznaczonym dla drugiego etapu edukacyjnego (klasy V–VIII szkoły podstawowej). Opracowanie to zostało dostosowane do aktualnej podstawy programowej, obowiązującej od 1 września 2024 r., co oznacza, że uwzględnia najnowsze wymagania Ministerstwa Edukacji Narodowej. Program realizuje zalecany ramowy plan nauczania – w klasie 6 przewidziano 1 godzinę biologii tygodniowo zgodnie z wytycznymi MEN – oraz uwzględnia dodatkowe lekcje terenowe i przeprowadzanie na zajęciach obserwacji i doświadczeń służące praktycznemu zdobywaniu wiedzy przez uczniów. Poniższa opinia ocenia stopień zgodności programu z podstawą programową, analizuje jego zawartość merytoryczną i dydaktyczną, omawia przejrzystość i dostępność materiałów dla nauczycieli i uczniów, a także metody nauczania i oceniania przewidziane w programie. Na koniec przedstawiono podsumowanie z ogólną oceną programu, wskazując jego mocne strony oraz ewentualne obszary do poprawy.

Zgodność z podstawą programową

Program „To nasz świat. Biologia 6” jest w pełni zgodny z podstawą programową biologii dla szkoły podstawowej (klasa 6). W treściach nauczania uwzględniono wszystkie wymagane zagadnienia określone przez najnowszą podstawę (po zmianach z 1.09.2024 r.).

Tematyka klasy 6 obejmuje m.in. przegląd głównych grup systematycznych zwierząt od bezkręgowców po kręgowce, ze szczególnym uwzględnieniem gatunków rodzimych występujących w środowisku Polski. Program wprost odwołuje się do zapisów podstawy programowej, cytując i realizując wymagania szczegółowe – od poznania rodzajów tkanek zwierzęcych po charakterystykę kolejnych gromad zwierząt (np. płazińce, nicienie, pierścienice, stawonogi, mięczaki, kręgowce) – co gwarantuje, że żaden element obowiązkowych treści nie został pominięty. Dzięki temu nauczyciel korzystający z programu ma pewność, że wszystkie wymagane zagadnienia programowe dla klasy 6 zostaną zrealizowane w odpowiednim zakresie i kolejności. Dodatkowo uwzględnienie 1 godziny tygodniowo na realizację biologii w klasie 6 jest zgodne z ramowym planem nauczania i odpowiada przydziałowi czasu przewidzianemu w podstawie programowej.

Zawartość merytoryczna i dydaktyczna

Zawartość merytoryczna programu jest bogata i dobrze przemyślana. Tematy zaplanowane na klasę 6 koncentrują się na omówieniu królestwa zwierząt w ujęciu przekrojowym – począwszy od ogólnej charakterystyki zwierząt jako organizmów, poprzez podział na bezkręgowce i kręgowce, aż po szczegółowe cechy budowy, tryb życia i znaczenie poszczególnych grup zwierząt. Program podkreśla jednocześnie zarówno różnorodność, jak i jedność świata zwierząt, akcentując wspólne cechy organizmów zwierzęcych oraz ich przystosowania do życia w różnych środowiskach. Uczniowie poznają budowę morfologiczną zwierząt i zależność budowy od funkcji i środowiska życia, a także rolę zwierząt w przyrodzie i życiu człowieka. Taki dobór treści zapewnia spójność merytoryczną z celami kształcenia – młodzież zyskuje holistyczne spojrzenie na świat zwierzęcy, od poziomu tkankowego po poziom ekosystemu. Pod względem dydaktycznym program nastawiony jest na rozwój nie tylko wiedzy, ale i umiejętności oraz postaw uczniów, a także kładzie nacisk na kształcenie umiejętności badawczych – uczniowie mają uczyć się analizowania różnych źródeł informacji, planowania i przeprowadzania prostych obserwacji oraz doświadczeń biologicznych, a także wyszukiwania informacji i formułowania odpowiedzi na postawione pytania. Tego typu umiejętności naukowe są zgodne z wymaganiami podstawy programowej i są systematycznie wplatane w proponowane treści. Ponadto program przewiduje kształtowanie postaw proekologicznych i odpowiedzialności za środowisko i zdrowie – uczniowie mają zrozumieć znaczenie dbałości o przyrodę oraz własne zdrowie i życie wszystkich organizmów. Istotną zaletą programu jest jego elastyczność dydaktyczna i dostosowanie do zróżnicowanych potrzeb uczniów. Autor programu uwzględnia fakt, że w klasach uczą się dzieci o różnych możliwościach i potrzebach edukacyjnych – zarówno tych mających trudności w nauce, jak i szczególnie uzdolnionych czy zainteresowanych biologią. W związku z tym do programu dołączono specjalnie opracowane karty pracy dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE) oraz odrębne karty pracy dla pozostałych uczniów, zawierające zadania o zróżnicowanym stopniu trudności. Taka indywidualizacja pozwala na realizację materiału przez wszystkich uczniów, przy jednoczesnym stawianiu im wymagań na miarę ich możliwości. Co więcej, każdy temat lekcji w programie jest opisany poprzez szczegółowe wymagania edukacyjne podzielone na cztery kategorie: konieczne, podstawowe, rozszerzające i dopełniające. Taki podział (przedstawiony w formie tabelarycznej planu wynikowego) ułatwia nauczycielowi zrozumienie, jakie osiągnięcia ucznia są oczekiwane na poziomie minimalnym (konieczne) oraz wyższym, i pozwala jasno określić kryteria sukcesu.

Przejrzystość i dostępność materiałów

Program został przygotowany w sposób przejrzysty i uporządkowany, z wyraźnym podziałem na sekcje tematyczne (m.in. założenia ogólne, treści nauczania, cele wychowawcze, metody oceniania, procedury realizacji celów). Taki układ ułatwia korzystanie z dokumentu – nauczyciel może szybko odnaleźć interesujące go informacje, a całość stanowi logiczną strukturę od ogólnych założeń do konkretnych propozycji realizacyjnych. Na szczególną uwagę zasługuje

tabelaryczny plan wynikowy, który w przejrzysty sposób zestawia tematy lekcji z przewidywanymi osiągnięciami uczniów na poszczególne oceny. Taka forma prezentacji materiału sprzyja czytelności – zarówno nauczyciel, jak i dyrektor czy wizytator mogą łatwo prześledzić, jak treści powiązane są z celami kształcenia i wymaganiami. Ogromnym atutem programu jest dostępność materiałów dydaktycznych towarzyszących realizacji treści. Program jest częścią serii edukacyjnej „To nasz świat. Biologia”, która oferuje szeroki wachlarz pomocy dla nauczyciela i ucznia. Do dyspozycji jest podręcznik dla ucznia w formie tradycyjnej (drukowanej) oraz elektronicznej jako multipodręcznik (multimedialny odpowiednik podręcznika papierowego), co umożliwia korzystanie z treści na komputerze lub tablecie. Ponadto przewidziano zeszyt ćwiczeń zawierający zadania utrwalające, a także zestawy kart pracy – osobno dla uczniów o typowych potrzebach i osobno dla uczniów z SPE – pozwalające na bieżące ćwiczenie materiału w klasie lub w domu. Nauczyciele otrzymują również bogaty zestaw pomocy dydaktycznych: gotowe prezentacje multimedialne do wykorzystania na lekcjach, opracowane sprawdziany oraz generator testów (ułatwiający tworzenie własnych sprawdzianów), a nawet notatki graficzne (tzw. sketchnotki) obrazujące najważniejsze treści w formie graficznej. Dodatkowym wsparciem są materiały multimedialne – filmy edukacyjne oraz gry interaktywne, z których można korzystać zarówno w trakcie zajęć, jak i udostępniać je uczniom do samodzielnej pracy w domu (np. podczas przygotowania do lekcji czy powtórki przed sprawdzianem). Nauczyciel ma pod ręką komplet narzędzi potrzebnych do prowadzenia ciekawych lekcji, co oszczędza czas na samodzielne przygotowanie pomocy dydaktycznych i pozwala skupić się na pracy z uczniami. Uczniowie natomiast mogą korzystać z atrakcyjnych form nauki (multimedia, gry, notatki graficzne), co zwiększa ich zaangażowanie i ułatwia zrozumienie trudniejszych treści.

Metody nauczania i oceniania

Program zdecydowanie promuje aktywizujące i zróżnicowane metody dydaktyczne. Autor programu zaleca, aby na każdej lekcji wykorzystywać różnorodne formy pracy, dostosowane do tematyki i możliwości uczniów, tak by zajęcia były interesujące dla młodzieży oraz dostępne także dla tych ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Podkreślono potrzebę rozbudzania naturalnej ciekawości uczniów poprzez odwołania do przykładów z życia codziennego (np. zagadnień związanych ze zdrowiem człowieka, ekologią czy bioróżnorodnością), co może odbywać się w formie dyskusji lub obserwacji w trakcie zajęć terenowych poza szkołą. Program akcentuje także wykorzystywanie na lekcjach metod aktywnych, takich jak praca z kartami pracy („Czas na działanie”) oraz zadaniami z zeszytu ćwiczeń, które zachęcają uczniów do samodzielnego myślenia i ćwiczą umiejętność logicznego łączenia przyczyny i skutku. Ważnym elementem proponowanych metod nauczania jest doświadczanie i praktyka. Program zaleca przeprowadzanie na zajęciach prostych doświadczeń biologicznych oraz tworzenie modeli (np. modelu stawonoga, mięczaka czy ryby), co stanowi atrakcyjne uzupełnienie lekcji i angażuje uczniów praktycznie. Takie działania nie tylko urozmaicają naukę, ale też pozwalają nauczycielowi obserwować i oceniać pracę uczniów w działaniu – zarówno indywidualnie, jak i w grupie. Wspólna praca uczniów jest zresztą mocno wspierana: w podręczniku przewidziano

moduł „Młodzi badacze”, który zachęca do pracy zespołowej przy prowadzeniu obserwacji i eksperymentów oraz przy opracowaniu wyników. Uczniowie uczą się w ten sposób współpracy, podziału zadań i komunikowania się w grupie, co rozwija ich kompetencje społeczne. Program kładzie duży nacisk na kształtowanie kompetencji naukowych zgodnych z duchem nowej podstawy programowej. Autor programu przypomina, że szkolne obserwacje i doświadczenia uczą odróżniania obserwacji od eksperymentu oraz utrwalają znajomość procedur badawczych. Program jasno wskazuje, że większość doświadczeń przewidzianych w podstawie programowej dla klasy 6 powinna zostać realizowana w praktyce na lekcjach, co jest cenną wskazówką dla nauczyciela, aby nie ograniczać się jedynie do teorii. Nowoczesny charakter programu przejawia się także w zachęcaniu do korzystania z technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) w nauczaniu biologii. Wskazano, że uczniowie chętnie reagują na takie elementy – mogą one pobudzać motywację i zwiększać atrakcyjność lekcji. Nauczyciel, realizując program, może włączać edukacyjne gry online (np. „Biologiczne tabu”), wykorzystywać wirtualne wycieczki do muzeów, ogrodów zoologicznych czy botanicznych, a także tworzyć własne multimedialne quizy lub pokoje zagadek (questroomy). Program przypomina o konieczności systematycznego kształcenia umiejętności czytania ze zrozumieniem tekstu naukowego i pracy z podręcznikiem. W dobie powszechnego dostępu do informacji umiejętność korzystania z rzetelnego źródła, jakim jest podręcznik, staje się kluczowa – program słusznie zwraca na to uwagę, zalecając np. zadawanie pytań, na które odpowiedzi uczniowie muszą odnaleźć w treści rozdziału, lub rozwiązywanie zadań z wykorzystaniem informacji z podręcznika.

W programie szczegółowo opisano poziomy wymagań edukacyjnych odpowiadające poszczególnym ocenom szkolnym, co stanowi praktyczne narzędzie dla nauczyciela przy ocenianiu. Tak precyzyjnie określone kryteria zapewniają obiektywizm oceniania – zarówno nauczyciel, jak i uczeń wiedzą, jaki poziom opanowania materiału odpowiada danej ocenie. Oprócz kryteriów formalnych, program proponuje także różnorodne formy oceniania bieżących osiągnięć uczniów. Tak szerokie podejście do metod kontroli wiedzy i umiejętności sprawia, że ocenianie ma charakter wielowymiarowy – doceniane są różne aktywności ucznia, nie tylko wynik testu. Podsumowując, w zakresie metod oceniania program oferuje jasne, sprawiedliwe i motywujące rozwiązania, które mają na celu nie tylko weryfikację wiedzy, ale przede wszystkim wsparcie procesu uczenia się uczniów poprzez informację zwrotną i docenienie ich zaangażowania.

Podsumowanie

Program nauczania „To nasz świat. Biologia 6” autorstwa Kamili Skalskiej spełnia wszystkie wymagania pod względem merytorycznym i dydaktycznym. Jest to nowoczesny, kompleksowy program w pełni zgodny z obowiązującą podstawą programową i odpowiadający realiom współczesnej szkoły.

Program rozwija nie tylko wiedzę faktograficzną, ale i rozumienie procesów biologicznych w kontekście życia codziennego, posiada przemyślaną zawartość merytoryczną – treści są

uporządkowane logicznie i prezentowane w sposób sprzyjający zrozumieniu zależności biologicznych (od poziomu komórkowego po całe organizmy i ekosystemy), kładzie nacisk na myślenie naukowe, umiejętności badawcze oraz postawy proekologiczne i prozdrowotne, co czyni naukę biologii bardziej wartościową wychowawczo.

Dostosowanie do zróżnicowanych potrzeb uczniów – poprzez zróżnicowane karty pracy i wielopoziomowe wymagania program umożliwia pracę z uczniami o różnych możliwościach bez obniżania poziomu kształcenia. Bogate materiały dydaktyczne – szeroki zestaw dostępnych pomocy (podręcznik drukowany i multimedialny, zeszyt ćwiczeń, karty pracy, prezentacje, sprawdziany, sketchnotki, filmy, gry interaktywne) ułatwia nauczycielowi prowadzenie zajęć i czyni naukę atrakcyjną dla ucznia.

Ewentualne obszary do poprawy są nieliczne i mają charakter raczej organizacyjny niż merytoryczny. Wyzwanie może stanowić realizacja tak szerokiego zakresu treści i metod w ograniczonym wymiarze 1 godziny tygodniowo – wymaga to od nauczyciela bardzo dobrej organizacji pracy i selekcji najważniejszych aktywności. Można zasugerować, aby w przyszłości rozważyć dodanie w programie jeszcze większej liczby wskazówek dotyczących organizacji zajęć terenowych i doświadczeń w warunkach szkolnych o skromniejszym wyposażeniu (np. propozycje zamienników, jeśli szkoła nie dysponuje pełnym zapleczem laboratoryjnym). Niemniej jednak obecny program już zawiera wiele praktycznych odpowiedzi (np. pomysły na hodowlę szkolną czy wycieczkę do zoo) i podkreśla konieczność zapewnienia podstawowego wyposażenia pracowni biologicznej.

„To nasz świat. Biologia 6” to program o wysokiej jakości dydaktycznej, który z powodzeniem może być wykorzystywany w szkołach. Jego mocne strony zdecydowanie przeważają – jest zgodny z wymaganiami ministerialnymi, a jednocześnie inspirujący pod względem metod i bogactwa materiałów. Program ten sprzyja kształceniu ucznia wszechstronnie: dostarcza wiedzy biologicznej, rozwija umiejętności naukowe i interpersonalne oraz kształtuje postawy świadomego, ciekawego świata młodego człowieka. Zastosowanie programu w praktyce powinno przełożyć się na interesujące lekcje biologii w klasie 6 oraz solidne przygotowanie uczniów do kontynuacji nauki biologii w kolejnych latach edukacji. Wszystko to pozwala pozytywnie zaopiniować omawiany program nauczania i polecić go do realizacji.

Aleksandra Lemiech

nauczyciel mianowany, nauczyciel biologii